

Ana Lucić Telišman*

The Cycle – upravljanje fotografskom baštinom

* Autorica teksta bila je
polaznica programa.

1 Magnum Photos Endowment Fund, Pariz; Spéos International Photographic Institute, Pariz; Sveučilište Deusto, Bilbao; Institut za povijest umjetnosti, Zagreb; Ured za fotografiju, Zagreb

Pilot-program radionica i treninga u sklopu međunarodnog projekta *The Cycle – European training in photographic legacy management*, listopad 2021. – veljača 2022.

Fotografske zbirke, arhivi i ostavštine umjetnika fotografa globalno su prepoznate kao kulturno nasljeđe koje pridonosi svijesti društva o zajedničkoj povijesti i vrijednostima. U kontekstu današnjice važno je osvijestiti različite aspekte bavljenja fotografijom, a posebno opasnosti u smislu fizičke ugroze i propadanja koje joj je svojstveno po prirodi medija. Pritom se mogućnosti koje pružaju postojeće institucionalne mreže pokazuju nedostatnima i nedovoljno fleksibilnima.

Kao odgovor na potrebu osmišljavanja novih obrazovno-istraživačkih pristupa i modela skrbi za fotografsku baštinu osmišljen je međunarodni suradnički projekt *The Cycle*. Projekt je započet u rujnu 2020. na inicijativu pet partnerskih ustanova iz Francuske, Španjolske i Hrvatske u cilju podizanja svijesti o važnosti javnih i privatnih fotografskih ostavština i arhiva.¹ Glavni ciljevi projekta usmjereni su ka istraživanju i edukaciji mladih stručnjaka te osmišljavanju novih pristupa u vidu istraživanja, valorizacije, upravljanja i promicanja vrijednosti fotografske baštine.

Nastavljajući se na pariška iskustva pilot-programa provedenog u suradnji fotografske škole Spéos i agencije Magnum početkom 2021., hrvatski partneri održali su u Zagrebu od rujna 2021. do veljače 2022. program modularne edukacije za

Polaznici programa *The Cycle* u fototeci
Instituta za povijest umjetnosti, FOTO P. Mofardin

stjecanje kompetencija u radu s fotografskim arhivima. Voditeljica je projekta u Institutu za povijest umjetnosti Sandra Križić Roban, uz koju na projektu sudjeluju stručne suradnice Irena Šimić i Ana Ćurić. Radionički i teorijsko-diskurzivni dio programa provodi se u sklopu aktivnosti Ureda za fotografiju, koje vodi Lana Lovrenčić.

Polaznici zagrebačkog programa, izabrani na temelju javnog poziva i motivacijskih pisama, bili su mladi stručnjaci raznih humanističkih sveučilišnih studija: Magdalena Blažić, Hanna Davidović, Petra Galović, Lucija Habuš, Ivan Hujev, Filip Kartelo te Ana Lucić Telišman. Mjesto upoznavanja polaznika i suradnika na projektu te mjesto daljnjih susreta u kojima su se provodile radionice i predavanja bio je Ured za fotografiju. U uvodnom predavanju Lana Lovrenčić iznijela je pregled dosadašnjega stručnog i znanstvenog rada u privatnom arhivu fotografa i umjetnika Petra Dabca. Tijekom radionice o povijesti fotografskih tehnika koju je vodio Hrvoje Gržina polaznici su se upoznali s fotografskim tehnikama neposrednom manipulacijom i analizom fotografskih predmeta. Tijekom panel-razgovora o privatnim kolekcijama, Neven Budak, kustos Darko Šimić, umjetnica Bojana Švertasek te konceptualni umjetnik, kustos i kritičar Antun Maračić predstavili su svoje privatne arhive te adresirali praktične probleme, ograničenja i mogućnosti za buduće akcije. Tijekom predavanja naslovljenog *Nemoguća povijest fotografije* Sandra Križić Roban izložila je vlastiti kustoski rad u polju fotografije te istaknula potrebu za suvremenim

mogućnostima pristupa mediju fotografije kroz nova teorijska promišljanja i interpretaciju. Program u organizaciji Ureda za fotografiju završio je sedmodnevnom radionicom o pisanju projekata u kulturi i razvoju publike pod vodstvom Antonije Letinić i Marije Krnić. Radionica je potaknula kreativno i kritičko sagledavanje problema u svrhu osmišljavanja održivih i provedivih formata projektnog financiranja rada u kulturi. Po završetku radionice polaznici su predstavili grupni projekt vezan uz revitalizaciju specifičnoga gradskog prostora s naglaskom na ulogu fotografije u definiranju programa.

Program *hands-on* treninga održan u Institutu organiziran je u pet tematskih modula uz mentorsku podršku stručnjaka iz srodnih područja. Kroz formate predavanja, radionica i razgovora te neposredni rad s fotografskim gradivom polaznici su upoznali različite pristupe i temeljne oblike rada s fotografskim zbirkama i arhivima *in situ*. Moduli su bili intenzivnog karaktera, a sastojali su se od uvodnih predavanja te praktičnih vježbi na primjerima iz fotografskih zbirki Instituta za povijest umjetnosti. U fokusu je bila nesistematizirana građa fotoarhiva Nenada Gattina (11 drvenih kutija s oko 2500 fotografskih negativa, dijapozitiva i kontaktnih kopija) te kartotečna zbirka s fotografskim otiscima (38 200 jedinica). Aktivnosti su provođene u vidu timskog rada s naglaskom na interdisciplinarnu pristupe, a planirane su ovisno o organskoj strukturi zbirke, metodologijama pojedinog modula te kompetencijama, interesima i predznanjima

Susret s Bojanom Švertasek, Darkom Šimičićem, Antunom Maračićem i Nevenom Budakom u Galeriji Spot
FOTO I. Šimić

Razgovor s prof. dr. sc. Sanjom Cvetnić i Anom Marijom Habjan
FOTO I. Huljev

TEZENI / PUTOVANJA

AUTOPORTRET
x 11 kom

NEGATIVI UZ
BIOGRAFIJU (200.82.)
-KATALOG 2006.

Fotografije Nenada Gattina u postupku
revizije i resistematizacije arhiva, foto I. Šimić

IZLOŽBA

u UP

1969.

Rad u sklopu modula „Digitalizacija i digitalni arhivi koncepti, strategije i prakse“ pod vodstvom umjetnika umjetnika Sandra Đukića, FOTO I. Huljev

Studijski posjet Arhivu Tošo Dabac Muzeja suvremene umjetnosti, razgovor s kustosicama Ivanom Janković i Marinom Benažić, FOTO I. Šimić

polaznika. Osim *hands-on* pristupa, potican je i *peer-learning* provedbom kraćih tematskih radionica.

Prvi modul pod vodstvom Hrvoja Gržine adresirao je teme postupka procjene i pregleda gradiva, identifikacije i prepoznavanja tehničkih zadataki različitih fotografskih izvornika i oblika. Inicijalna procjena zbirke određuje sve daljnje faze obrade (metode pohrane, zaštite, digitalizacije, valorizacije te prezentacije i razvoja modela korisničkog pristupa), o čemu su polaznici promišljali u sljedećim modulima. Tijekom drugog modula pod vodstvom Gorana Zlodija naglasak je stavljen na uspostavu informacijskog okruženja i sustava koji predstavlja mogućnost dugotrajnoga stabilnog upravljanja fotografskom zbirkom. Istaknuta je potreba usklađivanja dokumentacijskih praksi s metapodatkovnim standardima i smjernicama kako bi se osigurala dugoročna interoperabilnost i konzistentnost. Osim teorijskog dijela, polaznici su se upoznali s radom u sustavu za upravljanje zbirka i metapodacima *Modulor*. Umjetnik Sandro Đukić vodio je treći modul tijekom kojega je naglašeno da sve prethodno obavljene faze obrade i zaštite gradiva uvelike utječu na kvalitetu procesa digitalizacije. Jedan od bitnih segmenata jest razrada „knjige standarda”, koja objedinjava sve faze digitalizacije: vrednovanje, izbor i pripremu fotografija za digitalizaciju, tehničke postupke izrade digitalnih kopija, kao i odluke o formatima i dugoročnim načinima pohrane, što je osnova za proces formiranja digitalnog arhiva. Posljednji modul vodila je Martina Bagatin. Uvodni teorijski dio o

konzervaciji i restauraciji fotografskog gradiva upotpunjen je praktičnim primjerima i prezentacijom dobrih praksi kroz koje su polaznici usvojili osnovne metode rukovanja gradivom te stekli uvid u metode analize fizičkog stanja predmeta, izrade plana zaštite, tehnike čišćenja te planiranje privremene i trajne arhivske pohrane. Uz primarni *hands-on* pristup i samostalni rad sa zbirakama, tijekom programa polaznici su čitali i usvajali izabranu stručnu literaturu (okupljenu u programu za upravljanje bibliografskim referencijama *Zotero*) te su svakog tjedna izvršavali radne zadatke. Tijekom posljednjeg modula polaznici su pristupili izradi integralnog plana upravljanja za zbirke kojima su se bavili u sklopu programa.

Nakon svakog modula održane su grupne prezentacije, tzv. *crit talks* na kojima su sudjelovali gostujući kritičari: Tonko Barčot, Tamara Štefanac, Sanja Cvetnić, Ana Marija Habjan, Marko Tadić i Boris Dundović. Kroz ovaj diskurzivni model polaznici su imali priliku predstaviti vlastiti napredak u pogledu znanja i vještina u radu s fotografskim gradivom te aktivno sudjelovati u diskusijama, što se pokazalo kao iznimno uspješan format koji je proširio horizonte kritičkog promišljanja medija fotografije.

U programu edukacije polaznici su posjetili i nekoliko kulturnih institucija u Zagrebu u cilju upoznavanja različitih pristupa istraživanju, zaštiti i prezentaciji vrijednih arhivskih fotografskih zbirki. U posjet prostorima Hrvatskoga državnog arhiva povelili ih mentori Hrvoje Gržina i Martina Bagatin. U svrhu usvajanja primjera dobre muzeološke

prakse realiziran je posjet Arhivu Tošo Dabac pri Muzeju suvremene umjetnosti, tijekom kojega se u razgovoru s kustosicama Marinom Benažić i Ivanom Janković stekao uvid u život i opus fotografa te u postupke koji se danas provode u arhivu s naglaskom na prezentiranju Dabčeva nasljeđa. Prilikom posjeta Zbirci Vjenceslava Richtera i Nade Kareš Richter polaznici su osim kratke povijesti vezane uz rad umjetnika stekli uvid u izvorni kontekst interijera i eksterijera kuće. Kustosica Vesna Meštrić istaknula je probleme s kojima se susreće u radu te naglasila poseban segment aktivnosti koji je usmjeren na produkciju suvremenih umjetničkih praksi, u vidu poticanja umjetničkih istraživanja i osmišljavanja novih oblika upotrebe građe te dijaloga s prostorom arhiva i zbirnkama pohranjenima na izvornoj lokaciji (program *SintArt*).

Iznimno važan segment edukacije bilo je sudjelovanje na trodnevnoj međunarodnoj znanstvenoj konferenciji *Bringing down the Archive Fever*, održanoj u sklopu istog projekta u listopadu 2021. Konferencija je okupila tridesetak predavača iz Europe i SAD-a, a održana je u *online* formatu te uživo u prostoru nekadašnjeg kina Urania. Sudjelovanje na dvodnevnoj *Međunarodnoj autorskoj kreativnoj konferenciji* (MAKK) u prosincu 2021. imalo je za cilj usvajanje novih direktiva nacionalnog zakonodavstva o autorskim i srodnim pravima.

U skladu s primjerima dobre prakse i na temelju iskustva u radu tijekom programa, u suradnji s ostalim partnerima na projektu *The Cycle* planira se izrada priručnika koji će u sebi

okupiti koncepte i modele skrbi, zaštite, upravljanja, prezentacije, istraživanja i valorizacije fotografskog nasljeđa, u cilju šire diseminacije znanja i praktičnih iskustava. Zaključno, pokazalo se da bi ovakav program modularne edukacije bilo nužno uspostaviti kao neku vrstu trajnoga suradničkog međuinstitucionalnog projekta, zbog višestrukih potreba zajednice koja skrbi podjednako za privatne i javne fotografske zbirke te ostavštine, koje su zasad i izvan fokusa stručne i znanstvene zajednice. ✕